

1. Povaha politických ideologií

Politické myšlení

Politická filosofie

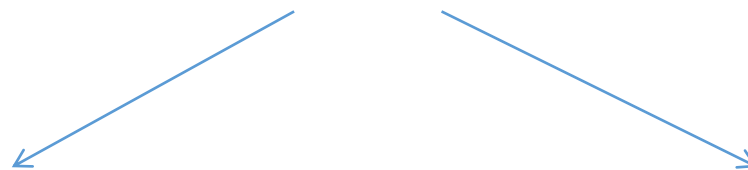
Racionální argumentace
Logická konzistence
Abstraktnost a obecnost
Kořeny v morální filosofii
Hledání pravdy/jistoty (?)

Politické ideologie

Na ose od teoretických zpracování
po nekoherentní rétoriku =>
Včetně emocionálních apelů
Nekonzistentnost OK
„Špatné“ argumenty OK

„Každodenní přesvědčení“

Hospodské řeči
Veřejné mínění
Podpora / odmítání aktivismu
Aktivismus

Intelektuální produkce
(knihy, pamflety etc.)

Běžný politický provoz
(policy, stranické
programy, aktivismus,
projevy...)

Vybrané definice ideologie

- **Vincent:** *„bodies of concepts, values and symbols which incorporate conceptions of human nature and thus indicate what is possible or impossible for humans to achieve; critical reflections on the nature of human interaction; the values which humans ought either to reject or aspire to; and the correct technical arrangements for social, economic and political life which will meet the needs and interests of human beings“* (2010: p. 18)
- **Heywood:** *„více či méně koherentní soubor idejí, který poskytuje základ organizovaného politického jednání, ať už má toto jednání stávající systém moci zachovat, pozměnit nebo svrhnout“* (2005: 28; překlad upraven)
- **Freeden („morfologická“ definice):** Systémy vzájemně provázaných interpretací základních politických pojmů; *„combination of political concepts organized in a particular way“*, jež *„allow a socially situated and partisan value-arbitrated choice among adjacent components, by relying heavily on the notion of cultural adjacency, and the result will display various mixes of rational criteria, emotional inclinations, and cultural value preferences“* (1996: 75)

Rozdílnosti mezi pol. filosofií a ideologiemi (Freeden) 1.

PF

- Semi-privátní jazyk určený pro okruh odborníků
- Myšlenkový systém jako produkt „elitních mozků“
- Důraz na racionální, logický argument (byť i filosofové jsou oddáni určitým hodnotám a principům)

PI

- Veřejné formy jazyka určené pro široký okruh lidí
- Skupinový produkt navázaný na konkrétní společenské skupiny
- Trojí využití emocí
 - racionální diskurs v emocionálním hávu
 - emocionální význam klíčových („nevyjednatelných“) hodnot
 - ústřední role emocí ve společenské a politické interakci

Rozdílnosti mezi pol. filosofií a ideologiemi (Freedden) 2.

PF

- Snaha o vysvětlení, vyjasnění, zdůvodnění, racionální ospravedlnění...
- Očištění argumentace od latentních, nezamýšlených poselství
- **Kritéria dobrého argumentu:** racionální, logický, koherentní, přesný (nejdvoznačný), reflexivní a „sebe-kritický“

PI

- Zahalení politických přesvědčení v neprůhlednosti, víceznačnosti (pojmy „přirozeného“, „evidentního“, odkaz na mýty a předsudky...)
- Pracuje s vědomými i nevědomými, často kulturně zakotvenými významy a kódy
- **Kritéria dobrého argumentu:** Schopnost zachovat či proměnit stávající politickou realitu/pol. vztahy

Společné znaky PF a PI

- Jedná se o formy **politického myšlení** (myšlení o politice)
- Přinášejí **kritiku** či **obhajobu** současného uspořádání; ideál, k němuž je žádoucí směřovat; a (v různé míře a podobě) soubor nástrojů , jak tohoto cíle dosáhnout
- Jejich předmětem je **politika**, jejíž podstatou je rozhodování mezi alternativami, nutnost jejich řízení, řízení a regulace společenských vztahů.
- Usilují o tzv. **sémantickou dekontestaci**, tj. výběr některého z řady nabízejících se významů jednotlivých pojmů a jejich souborů, a jejich fixaci – můžeme též hovořit o snaze získat **kontrolu nad (politickým) jazykem**

Liberalismus jako hegemonní ideologie?

- Z toho pak mimo jiné plynou i kritické reakce a útoky zleva i zprava na **liberalismus** jako údajnou hegemonní ideologii Západu
- A. **MacIntyre**: individualistické a univerzalistické předpoklady velké části soudobé politické filosofie jsou ve skutečnosti **liberální ideologií** ukrytou za filosofickým závojem
- Poststrukturalismus, postmodernismus atd.: tato ideologie je skrytá v samotných kategoriích a schématech, skrze něž uchopujeme realitu okolo sebe.
- A. **Gramsci**: Třídní boj je třeba (vy)bojovat v první řadě na rovině ideologie

- V tomto ohledu je též nutno rozlišovat

(1) kritiku ideologie a ideologického přístupu k politice jako takového (marxismus, scientismus, anti-totalitarismus [politika VS. ideologie], oakeshottovské odmítnutí distorze sociální reality atd.)

a

(2) kritiku jednotlivých ideových směrů, protože jsou mylné, vedou k záhubě, nespravedlnostem, úpadku, sobectví, lhaní si do kapsy a podobně

End of Ideology?

- Jen ve 20. století už proběhlo několik vln ohlášeného „**konce ideologií**“. Ty se napájely z různých intelektuálních zdrojů:
 - Zkušenosti s ideologicky motivovanou politikou nacismu a komunismu
 - Poválečný vzestup behavioralismu a empirických sociálních věd v USA (**Vincent**: „heroický věk sociologie“) slibující rigorózní, bezhodnotové, empiricky vyvratitelné poznání sociální reality, v protikladu s ideologickými „pověrami a blábolením“
 - Logický pozitivismus a postavení normativního myšlení o politice na roveň emocí či estetiky
 - Poválečný společenský konsenzus na **welfare state**; politika se měla nadále týkat nanejvýš ladění jeho dílčích (např. makroekonomických) parametrů
 - **Mannheimův** program sociologie vědění, otupující utopické až revoluční ostří ideologické debaty a aktivity
 - Postmodernismus (**Lyotard**) a teze o konci velkých vyprávění (1980s)
 - Francis **Fukuyama** a „konec dějin“ po definitivním vítězství liberální kapitalistické demokracie (1990s)
- Zdá se ale, že potřeba „koherentního souboru idejí“ poskytujícího návod politickému jednání není tak snadno potlačitelná
- Teze „konce ideologií“ se tak v daném pohledu stává **ideologií sama o sobě**

Vybrané zdroje

- Andrew Heywood, *Politické ideologie*. 3. vyd. Praha: Eurolex Bohemia
- Andrew Vincent, „The Nature of Ideology”. In: *Modern Political Ideologies* 3rd ed. (Chichester: Wiley-Blackwell, 2010), pp. 1–22
- Michael Freeden, „Ideology, Political Theory and Political Philosophy”. In: Gerald Gaus, Chandran Kukathas (eds.): *Handbook of Political Theory* (London: Sage, 2004), s. 3–17
- Michael Freeden, *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach* (Oxford: Oxford UP, 1996)
- Alasdair MacIntyre, *Whose Justice? Which Rationality?* (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1988)